

**CUM A RĂMAS
ROMÂNIA FĂRĂ
PREȘEDINTE
ĂLES**

Redactor: Mona Antohi
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Dragoș Dumitrescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Livco Design

Anne Applebaum
The New Rasputins, From The Atlantic.
Copyright © 2025 The Atlantic Monthly Group, LLC.
All rights reserved. Used under license.

Dennis Deletant
Light and Dark in Romania's Current Political Crisis
Copyright © 2025 Dennis Deletant
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2025

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cum a rămas România fără președinte ales:

7 răspunsuri posibile /

Anne Applebaum, Dennis Deletant, Sabina Fati,...;

coord.: Cristian Preda; scurt cuv. înainte

de Cristian Preda. – București: Humanitas, 2025

ISBN 978-973-50-8765-4

I. Applebaum, Anne

II. Deletant, Dennis

III. Fati, Sabina

IV. Preda, Cristian (coord.; pref.)

32

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194.

Cuprins

Cristian Preda <i>Scurt cuvânt înainte</i>	7
Anne Applebaum Noii Rasputini. Misticismul antiștiințific favorizează autocrația în întreaga lume	11
Dennis Deletant Lumină și întuneric în actuala criză politică din România	23
Sabina Fati Serviciile secrete. (Im)posibila modernizare, dilemele istorice și șocul prezentului	33
Radu Paraschivescu Scurtul drum de la „exotic“ la „e toxic“	91
Cristian Preda O nouă democrație mimată?	117
Oliver Jens Schmitt Rădăcinile intelectuale ale unei mari dezorientări	159
Ioan Stanomir 2024. Fotografia României politice	177

CRISTIAN PEDA

Scurt cuvânt înainte

În seara primului tur al alegerilor prezidențiale din 24 noiembrie 2024, două întrebări cu totul și cu totul neașteptate s-au ivit în spațiul public. Prima a fost: Cine e Georgescu? Iar a doua: Cum se poate ca un necunoscut să ocupe primul loc? Patru-cinci zile mai târziu, atunci când CSAT a declarat că Rusia a influențat scrutinul, iar CCR a cerut renumărarea tuturor voturilor în termen de 24 de ore, stupoarea a crescut. Și, de parcă n-ar fi fost de ajuns, validarea primului tur și, după trei zile, invalidarea lui au împărțit societatea în două: unii răsufiau ușurați, alții au denunțat o lovitură de stat.

Când scriu rândurile de față, deși a trecut ceva timp de la seria aproape incredibilă de momente unice în istoria noastră electorală, uimirea, deruta și teama sunt atotprezente. De unde și ideea volumului de față. Care îi aparține Lidiei Bodea. „Ce-ar fi să avem un volum care să explice cum am ajuns aici?” m-a întrebat pe Facebook directoarea Humanitas. Cum întrebarea era pusă în văzul tuturor, nu puteam spune nu. Așa

că am făcut împreună o listă și, cândva între Crăciun și Revelion, i-am invitat să scrie pe Dennis Deletant, Sabina Fati, Oliver Jens Schmitt, Ioan Stanomir și Radu Paraschivescu. Toți au spus da, fără să ezite. Semn că, români sau nu, au resimțit urgența.

Pornind de la câteva din relele tranziției – absența lustrației, neputința birocrăției, impulsurile antidemocratice, superficialitatea cu care e tratat plagiatul –, Dennis Deletant remarcă gestiunea dezastruoasă a alegerilor pentru Cotroceni, dar și faptul că, denunțată de către membrii Consiliului Suprem de Apărare a Țării, interferența Rusiei în România nu a fost probată cu dovezi concrete și pe deplin convingătoare.

Sabina Fati pune sub semnul întrebării capacitatea serviciilor secrete românești de a anticipa viitorul și de a interveni într-o criză precum cea de la sfârșitul lui noiembrie 2024, formulând de asemenea o serie de ipoteze care de care mai îngrijorătoare: oare instituțiile care se ocupă de siguranță nu au crezut că Georgescu va avea succes, ori, dimpotrivă, au văzut ascensiunea lui și l-au lăsat să meargă mai departe, sau i-au dat chiar și o mână de ajutor?

Istoric al sud-estului european, Oliver Jens Schmitt consideră impasul politic recent comparabil cu mineriada din 1990 și îl plasează în contextul evoluțiilor de la scară europeană, în care derapajele democratice amestecă pandemia de Covid 19, rate mari ale inflației, imigrația musulmană masivă, agresiunea Rusiei în Ucraina și simpatia populară pentru populiștii autoritari.

Ioan Stanomir arată cum, la capătul unui deceniu în care am parcurs drumul de la energia speranței la revolta dezamăgirii, Curtea Constituțională a asumat

doctrina unei democrații militante, ca să oprească un candidat ce face sinteza legionarismului, a antonescianismului și a național-socialismului ceaușist.

Cu ochiul format ca să vadă, cum spunea mai demult Isaiah Berlin, când semenii noștri spun ineptii, Radu Paraschivescu pictează galeria candidaților exotici care l-au precedat pe cel care se înfățișează ca fiind antisistem, deși provine din inima sistemului: dacă Brătianu-Cartof, C. Mudava, Raj Tunaru sau Nati Meir erau pitorești, Georgescu e toxic, ineptiile sale stârbind de fapt nu râsul, ci îngrijorarea, întrucât vrea să izoleze România.

Am adăugat acestor contribuții articolul publicat de Anne Applebaum în *The Atlantic* la doar câteva zile după scrutinele din România, în care strălucita specialistă în problemele Estului vorbea despre C. Georgescu ca despre un nou Rasputin, un profil elocvent pentru ceea ce se petrece și în alte locuri din lume, unde sunt coapte sinteze de superstiție, prostie și știri alarmiste. Am scris, la rândul meu, un text despre câteva din derapajele și fantezmele din perioada interbelică preluate în democrația noastră recentă: rotativa guvernamentală, apelul la militari, mesianismul antisistem au zămislit o criză surprinzătoare, mai ales dacă o comparăm cu perioada 1996–2008, când alternanța democratică ne-a îngăduit să intrăm în UE și-n NATO.

„Nu știm ce va fi“, zicea Lidia Bodea când am discutat prima dată despre volum, „dar e musai să se știe că am încercat să înțelegem ce a fost“. Zis și făcut. Aaug că, optimist peste medie fiind, îndrăznesc să cred că alegerile din luna mai se vor încheia totuși cu bine.

Anne Applebaum (n. 1964, Washington) este jurnalistă, cu o importantă carieră la publicații precum *The Spectator*, *Daily Telegraph*, *Sunday Telegraph*, *Washington Post* și *The Economist*. A publicat articole și în *New York Review of Books*, *Foreign Affairs* și *Wall Street Journal*. Profesia i-a îngăduit să fie martora tuturor evenimentelor semnificative care au dus la căderea regimurilor comuniste din Europa și la transformarea lor în regimuri democratice. A studiat la Yale și la London School of Economics, specializându-se în istorie și în relații internaționale. Printre cărțile sale se numără *Between East and West. Across the Borderlands of Europe* (1994), *Gulag. A History* (2003; trad. rom. Humanitas, 2011), pentru care a fost distinsă în 2004 cu prestigiosul Premiu Pulitzer, *Iron Curtain. The Crushing of Eastern Europe, 1944–1956* (2012), *Red Famine. Stalin's War on Ukraine* (2017), *Twilight of Democracy. The Seductive Lure of Authoritarianism* (2020), *Autocracy, Inc. The Dictators Who Want to Run the World* (2024).

ANNE APPLEBAUM

Noii Rasputini. Misticismul antiștiințific favorizează autocrația în întreaga lume¹

Malul unui lac înghețat e tivit cu pini plini de brumă. Zăpada cade; în fundal se aude o muzică de spa. Un bărbat cărunt, cu o față plăcută, e în picioare, la marginea lacului. Bărbatul începe să se dezbrace. Urmează să înoate, explică el, pentru a-și arăta credința în Dumnezeu, ca și faptul că se opune științei, tehnologiei, modernității. „Nu-mi trebuie Facebook; nu-mi trebuie Internet; nu-mi trebuie nimeni, am nevoie doar de inima mea“, spune el. După ce pleacă înot pe lac, fără a părea să-i pese de frig, continuă: „Am încredere în sistemul meu imunitar, fiindcă am încredere totală și credință în creatorul lui, în Dumnezeu. Imunitatea mea este o parte din suveranitatea ființei mele“.

Bărbatul este Călin Georgescu, omul care și-a lăsat cu gura căscată concetățenii câștigând primul tur al alegerilor prezidențiale din România, pe 24 noiembrie, deși abia dacă apărea în sondajele de opinie și și-a făcut campania aproape în întregime pe TikTok, unde regulile platformei, formulate anume pentru a limita

1. Articol apărut în *The Atlantic*, februarie 2025.

și a reglementa mesajele politice, nu par să-l fi deranjat deloc. Dimpotrivă, a folosit tacticile pe care mulți influenceri de social media le utilizează pentru a momi algoritmul TikTok. Uneori a pus muzică de pian liniștită, melancolică, implorând oamenii să „voteze cu sufletul”. Alteori, subtitluri care se deschid peste imagine, lumină aspră, culori fluorescente și muzică electronică, îndemnând la o „renaștere națională” și vituperând forțele secrete care, chipurile, încearcă să le facă rău românilor. „Ordinul de a ne distruge locurile de muncă a venit din afară”, spune într-un video. În altul, vorbește despre „mesaje subliminale” și controlul gândurilor, iar vocea e însoțită de imagini cu o mână care ține firele unei marionete. În lunile dinaintea alegerilor, videourile lui au adunat peste un milion de vizionări.

Altundeva, același personaj cu aer de mistic New Age l-a lăudat pe Ion Antonescu, dictatorul României din vremea războiului, care a conspirat cu Hitler și a fost condamnat la moarte pentru crime de război, care includeau și rolul său în Holocaustul românesc. Georgescu i-a numit și pe Antonescu, și pe liderul antebelic al Gărzii de Fier, o mișcare violentă, antisemită, eroi naționali. S-a întâlnit de două ori cu Aleksandr Dughin, ideologul fascist rus, care a declarat pe X (și ulterior a șters) că „România va fi parte din Rusia”. Dar, în același timp, Georgescu preaslăvește calitățile spirituale ale apei. „Nu știm ce e apa”, a afirmat el, „H₂O nu înseamnă nimic”. Și: „Apa are memorie, și îi distrugem sufletul prin poluare”; și: „Apa e vie și ne trimite mesaje, dar nu știm să le ascultăm”. Crede că băuturile acidulate conțin nanocipuri care „intră în tine ca într-un laptop”. Soția lui, Cristela, produce filmele pe YouTube despre vindecare, folosind termeni ca

acidoză limfatică și metabolismul calciului pentru a-și susține teoriile.

În noua ei încarnare, extrema dreaptă începe să semene cu vechea extremă stângă. În unele locuri, cele două încep să se confunde

Ambii promovează și „pacea“, ideal vag, care pare a însemna că România, care se învecinează cu Ucraina și Moldova, ar trebui să nu mai ajute Ucraina să se apere împotriva invadatorilor ruși. „Războiul nu poate fi câștigat prin război“, a scris Cristela Georgescu pe Instagram, cu câteva săptămâni înainte ca votul să înceapă. „Războiul distruge nu doar fizic, distruge INIMI“. Nici ea, nici soțul ei nu amintesc de amenințările de securitate la adresa României, care ar crește exponențial după o victorie rusească în Ucraina, nici de costurile economice, instabilitatea politică și criza refugiaților care ar urma. E de remarcat faptul că, deși Călin Georgescu pretinde că nu a cheltuit nici un leu pe campania lui, guvernul român afirmă că cineva i-a plătit ilegal cu sute de mii de dolari pe utilizatorii de TikTok pentru a-l promova pe Georgescu, și că persoane necunoscute din afara țării au coordonat activitatea a zeci de mii de conturi false, inclusiv unele care se pretind instituții ale statului, care l-au susținut. Hackerii, despre care se presupune că sunt ruși, au lansat totodată peste 85.000 de atacuri cibernetice asupra infrastructurii electorale a României. Pe 6 decembrie, ca răspuns la datele publicate de guvernul român cu privire la atacuri „agresive“ ruse și încălcări ale legii electorale din România, Curtea Constituțională a României a anulat alegerile și rezultatele primului tur.

Data fiind ciudata combinație de nostalgie legionară și troli ruși, plus genul de aiureli din clasa *wellness* asociate de regulă cu Gwyneth Paltrow, cine ar putea fi, mai exact, soții Georgescu? Cum îi putem clasifica? Oricât ar fi de tentant să-i descriem ca „extremă dreaptă“, e o terminologie demodată, care nu ne arată pe cine sau ce reprezintă. Termenii de „stânga“ și „dreapta“ politică se trag din Revoluția Franceză, în care aristocrația dornică să-și păstreze statu-quo-ul s-a așezat în partea dreaptă a Adunării Naționale, iar revoluționarii, care voiau o schimbare democratică, s-au grupat în stânga. Definițiile lor au încetat să mai opereze acum un deceniu, când o parte a dreptei, atât din Europa, cât și din America de Nord, a început să militeze nu pentru conservatorism și precauție, ci pentru distrugerea instituțiilor democratice existente. În noua ei întrupare, extrema dreaptă a început să semene cu vechea extremă stângă. În unele locuri, cele două au început să se confunde.

Când teoriile conspirației și remediile miraculoase sunt acceptate la scară largă, conceptele de vinovăție și criminalitate bazate pe fapte încep și ele să dispară.

În 2017, când am scris pentru prima oară despre nevoia de o nouă terminologie politică, am încercat să ofer o serie de termeni mai adecvați. Dar acum contururile unei anumite mișcări politice populare devin mai clare, iar această mișcare nu are nici un fel de relație nici cu dreapta, nici cu stânga, așa cum le știm. Filozofii iluminiști, a căror credință în posibilitatea unui stat democratic guvernat de lege ne-a dat și Revoluția Americană, și Revoluția Franceză, s-au raliat împotriva a ceea ce numeau obscurantism: întunecime mentală, obnubilare, iraționalitate. Dar profetii a ceea